

สรุปผลการสัมมนา

เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ก้าวไกลหรือ ไล่หลัง” ภายใต้โครงการศึกษา “รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย”

จัดโดย

สถาบันพระปกเกล้า

วันจันทร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพมหานคร

สรุปผลโดย

กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

แบบรายงานการเข้าร่วมโครงการสัมมนา

เรียน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ตามที่เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้อนุญาตให้

๑. นางสาวปริศนา ถาวรยุทธ ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ เลขที่ตำแหน่ง ๗๙๗
๒. นายนิพัทธ์ สระฉันทพงษ์ ตำแหน่ง นิติกรชำนาญการพิเศษ เลขที่ตำแหน่ง ๘๐๔
๓. นายชงคชาญ สุวรรณณณี ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการพิเศษ เลขที่ตำแหน่ง ๘๐๑
๔. นายโชคสุข กรกิตติชัย ตำแหน่ง วิทยากรชำนาญการ เลขที่ตำแหน่ง ๗๙๘
๕. นายแดนชัย ไชวิเศษ ตำแหน่ง นิติกรชำนาญการ เลขที่ตำแหน่ง ๘๐๕

เข้าร่วมโครงการสัมมนาลำดับที่ ๙ เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ก้าวไกล หรือ ไถ่หลัง” ภายใต้โครงการศึกษา “รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย” ในวันจันทร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖ เวลา ๑๒.๒๕ – ๑๖.๑๕ น. ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมรามารการ์เด้นส์ กรุงเทพมหานคร

บัดนี้ การสัมมนาสิ้นสุดลงแล้ว จึงขอเสนอรายงานดังนี้

๑.รายละเอียดการสัมมนา

วัน/เวลา	หัวข้อการอภิปราย	ชื่อวิทยากร
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖		
๑๒.๐๐ – ๑๒.๒๕ น.	ลงทะเบียน	
๑๒.๒๕ – ๑๒.๓๐ น.	กล่าวเปิดงานสัมมนา	โดย : - ศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
๑๒.๓๐ – ๑๓.๔๕ น.	การแสดงปาฐกถา เรื่อง “ทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย”	โดย : - ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต อึ้งวิเศษ ร.ด.ม. (ศ) ราชบัณฑิต
๑๓.๔๕ – ๑๔.๐๐ น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
๑๔.๐๐ – ๑๕.๓๐ น.	การอภิปราย เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเมืองภาคพลเมือง : เสี่ยงสะท้อนบทบัญญัติกับปฏิบัติจริง ก้าวไกล หรือ ไถ่หลัง”	โดย : - ดร. ถวิลวดี บุรีกุล - นายศุภชัย ศรีหาล้า - นางจินตนา แก้วขาว

วัน/เวลา	หัวข้อการอภิปราย	ชื่อวิทยากร
๑๕.๓๐ - ๑๖.๐๐ น.	เปิดรับฟังความคิดเห็น ชักถาม แลกเปลี่ยน	ดำเนินรายการโดย : - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศพล สมพงษ์

๒. จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา

จำนวนประมาณ ๓๗๐ คน ประกอบด้วย ประชาชน ผู้แทนภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ผู้แทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ กรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกวุฒิสภา นักวิชาการ ผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง นิสิตนักศึกษา ประชาชนผู้สนใจ และสื่อมวลชน

๓. สรุปสาระสำคัญจากการเข้าฟังการสัมมนา

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต อีร์เวคิน, ราชบัณฑิต ในหัวข้อ ทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเมืองภาคพลเมือง โดย ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต เริ่มบทปาฐกถาด้วยการตั้งคำถามว่า “เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเกิดจากปรากฏการณ์ทางการเมืองภาคประชาชนอย่างที่เกิดขึ้นในทั่วโลกแล้ว จะทำอย่างไรต่อไป บ้านเมืองจะอยู่ได้หรือไม่ การบริหารจัดการบ้านเมือง รวมทั้งการยอมรับของต่างประเทศจะเป็นอย่างไร”

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ได้กล่าวถึงหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยว่าประกอบไปด้วยหลัก ๔ ประการ ประการแรก รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยต้องมาจากการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ (Electric Government) เพราะแม้ว่ารัฐบาลจะดีเพียงใด แต่หากไม่ได้มาจากการเลือกตั้งก็ไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตย ประการที่สอง ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพ (Popular Sovereignty) เพราะประชาชนคือเจ้าของอำนาจอธิปไตยสูงสุด อำนาจของประชาชนต้องปรากฏในรัฐธรรมนูญ ประการที่สาม หลักนิติธรรม (Rule of Law) เพื่อป้องกันไม่ให้การปกครองต้องกลายเป็นการปกครองตามอำเภอใจ เพราะแม้จะมีการเลือกตั้งแต่หากไม่มีหลักนิติธรรมก็ไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตย และ ประการที่สี่ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Political Participation) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิเสรีภาพ และเป็นหลักที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

จากหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ทำให้แม้ว่าประชาธิปไตยอาจจะไม่ใช่รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด แต่ก็ยังเป็นรูปแบบการปกครองที่อันตรายน้อยที่สุด และสำหรับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ต้องพิจารณาย้อนกลับไปรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่เริ่มมีการกล่าวถึงการเมืองภาคพลเมืองอย่างมาก ดังปรากฏว่ามีบทบัญญัติที่กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยอยู่หลายมาตราในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ สำหรับเจตนารมณ์

สำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ คือ การมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับฝ่ายบริหาร เพื่อลดปัญหาที่เกิดจากการบริหารบ้านเมืองไม่ได้เนื่องจากฝ่ายบริหารอ่อนแอ เพราะที่ผ่านมา มักปรากฏว่าฝ่ายบริหารต้องผจญกับเหตุการณ์ยุบสภาอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากการถอนตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพรรคร่วมรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถออกกฎหมายเพื่อบริหารราชการแผ่นดินต่อได้ จำเป็นต้องมีการเลือกตั้งใหม่อยู่บ่อยครั้ง ส่งผลกระทบกับสังคมหลายด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งยังกระทบกับความน่าเชื่อถือต่อนานาประเทศ

ในขณะที่หลายฝ่ายมีความเห็นว่าฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งมีความสำคัญต่อประเทศที่กำลังพัฒนาจึงนำมาสู่ความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ โดยให้ฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็ง ตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ที่ต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการกำหนดกลไกอันเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infra - Structure) และกำหนดรูปแบบการปกครองรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ บัญญัติให้มีมอบอำนาจแก่นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าของฝ่ายบริหาร (Strong Executive) ให้มีอำนาจที่เข้มแข็ง มีอำนาจต่อรอง สามารถประทับประคองบ้านเมืองและบริหารประเทศโดยไม่ต้องเผชิญกับการยุบสภาซ้ำแล้วซ้ำเล่า นอกเหนือจากมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายบริหารแล้วรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ยังยึดหลักการที่สำคัญอีก ๔ ประการ คือ

๑. หลักสิทธิเสรีภาพของประชาชน เกี่ยวข้องกับความเป็นประชาชน (Citizenship) ในระบอบประชาธิปไตย จะต้องมียุติธรรมและเสรีภาพ

๒. หลักการเข้าสู่ตำแหน่ง ไม่ว่าจะ เป็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ สมาชิกวุฒิสภารวมทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ต้องมาจากการเลือกตั้งที่โปร่งใส

๓. หลักการควบคุมอำนาจ เพื่อให้การใช้อำนาจอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ในประเทศอังกฤษการควบคุมการทำงานโดยรัฐสภาสามารถตัดสินใจยุบสภาเพื่อคืนอำนาจให้แก่ประชาชนในการเลือกตั้งอีกครั้ง ขณะที่ในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการถอดถอน (Impeachment) ในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร

๔. หลักการเมืองภาคประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และได้รับการยอมรับให้เป็นหลักในการยกย่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พศ. ๒๕๕๐ ด้วย โดยในฉบับนี้มีการเพิ่มเติมสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ เข้ามาอีกมากมาย

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติสิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นจริงเพียงใดเป็นสิ่งที่ต้องประเมินกันอีกครั้งหนึ่ง

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต กล่าวว่าประชาชนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ “การเลือกตั้ง” และเมื่อเลือกตั้งแล้วก็หมดหน้าที่ เพราะจากนั้นเป็นหน้าที่ของผู้แทนทำหน้าที่ต่าง ๆ แทนตน หากแต่แท้จริงแล้วความคิดเช่นนี้เป็นการเข้าใจผิด เพราะภายหลังจากเลือกตั้งประชาชนยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ โดยในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ได้บัญญัติแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งของประชาชนไว้หลายวิธี

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ นั้นมีหลายประการ เริ่มจากการเลือกตั้ง เพราะตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนย่อมมีสิทธิเท่ากัน (๑ คน ๑ เสียง / 1 man 1 vote) และการเลือกตั้งต้องเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิ และเกิดจากเจตจำนงที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง (Free will) ของประชาชน อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เพราะรัฐธรรมนูญยังระบุให้ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนโยบายสาธารณะที่จะกระทบกับตนเองด้วยการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) และสามารถลงประชามติ (Referendum) ต่อนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก อันสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยในเรื่องของเสียงข้างมากแต่ให้ความสำคัญกับเสียงข้างน้อย (Majority Rule Minority Rights) และสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นในปัจจุบัน

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต เห็นว่านอกจากประชาชนยังสามารถรวมตัวกันเพื่อเสนอพระราชบัญญัติ และข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ ขณะเดียวกันยังสามารถติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง พรรคการเมือง รัฐบาล นายกรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา องค์การอิสระได้ด้วยการเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และข้าราชการระดับสูง สิ่งที่สำคัญที่สุดในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ คือการกำหนดให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการรวมกลุ่มด้วยความสงบและปราศจากอาวุธได้ - ประชาชนมีสิทธิวิพากษ์การทำงานของรัฐและองค์การอิสระตามหลักเหตุผลและหลักวิชาการได้ - เพื่อช่วยกันจรรโลงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย และมีสิทธิรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในรูปของ สมาพันธ์ สมาคม สหภาพ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักของประชาสังคม (Civil Society) อันส่งเสริมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเมืองภาคประชาชน นอกจากนี้ ประชาชนสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดได้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าการเมืองภาคพลเมืองได้รับการส่งเสริมโดยรัฐธรรมนูญ อันสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย ทั้งเรื่องของการเท่าเทียมกันของบุคคลตามแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมของบุคคลเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the Law) หรือหลักนิติธรรม (Rule of Law) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ สิทธิมนุษยชน อีกด้วย

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ตั้งคำถามที่ท้าทายว่า “แนวทางการเมืองภาคพลเมืองเหล่านี้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันหรือไม่?” โลกาภิวัตน์ คือ การที่โลกเปลี่ยนจากโลกยุคที่ ๑ ที่ไม่มีความเสมอภาค คนส่วนใหญ่ไม่มีประชาธิปไตย มาสู่โลกยุคที่ ๒ ซึ่งเป็นยุคอุตสาหกรรมที่ประชาชนเริ่มมีการรวมกลุ่มและทำอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ประชาชนสามารถรวมกลุ่มเป็นสหภาพแรงงานเพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิของพวกตนได้ ซึ่งโลกในคลื่นลูกนี้นับว่าเป็นประชาธิปไตย นักวิชาการส่วนใหญ่มองว่า สังคมประชาธิปไตยส่วนใหญ่เกิดขึ้นในยุคนี้ สำหรับปัจจุบันโลกกำลังอยู่ในคลื่นลูกที่ ๓ หรือคลื่นของเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นสังคมโลกาภิวัตน์ สังคมของการสื่อสาร สังคมไทยนับว่ายังอยู่ระหว่างคลื่นลูกที่ ๒ และ ๓ เนื่องจากยังมีสังคมบางพื้นที่ที่ยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่พฤติกรรมของคนส่วนใหญ่เริ่มเปลี่ยนไป เข้ามาเกี่ยวข้องกับ

เทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น เข้ามาสู่คลื่นลูกที่ ๓ มากขึ้น ศาสตราจารย์ ดร.ลิขิต เห็นว่าสถานการณ์เช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความคิดและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางการเมืองที่เริ่มเปลี่ยนจากวัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) มากขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วย และนอกจากนั้นเทคโนโลยีต่าง ๆ ยังช่วยส่งเสริมต่อประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) อย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนเริ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของตนเองนอกสภามากขึ้น นำมาซึ่งสีสันทางการเมือง ดังปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ เช่น การปฏิวัติดอกมะลิ (Jasmine Revolution) ที่ประเทศตูนิเซีย รวมไปถึงเหตุการณ์การเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มใหญ่ในหลายประเทศของกลุ่มประเทศอาหรับ (Arab Spring) และเหตุการณ์ในประเทศไทย ซึ่งนับเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนกำลังตื่นตัวอย่างมากกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกระแสลมแห่งการเปลี่ยนแปลง (Winds of Change) ที่กำลังเกิดขึ้นกับประชาธิปไตย และวัฒนธรรมทางการเมือง ที่เริ่มขยับจากรัฐสภามาสู่ภาคประชาชนมากขึ้น เป็นความเจริญทางการเมืองที่กำลังเกิดขึ้น

วัฒนธรรมการเมืองและรูปแบบการปกครองแบบมีส่วนร่วม เป็นการเปลี่ยนแปลงของสำนึกทางการเมือง (Political consciousness) ของประชาชนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งกระบวนการที่เรียกว่า (Political civilization) หรือความเจริญทางการเมืองที่ต้องมีการพัฒนาทางการเมืองให้สอดคล้องตอบรับกับความเจริญดังกล่าว หากไม่พัฒนาไปด้วยกันแล้วประชาชนจะแสดงอำนาจทางการเมืองจนทำให้เกิดการสั่นคลอนทางการเมือง การเมืองเสียดุลจากระบบที่รับไม่ไหว ซึ่งหากประชาชนขาดวินัยและปราศจากวิสัยทัศน์ด้วยแล้ว จะนำไปสู่วิกฤตทำให้เกิดการฝุ่ร่อนทางการเมือง (political decay) ในที่สุดคำตอบจึงอยู่ที่ประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศ

เสร็จสิ้นการแสดงปาฐกถา เป็นการอภิปราย เรื่อง “เสียงสะท้อนบทบัญญัติ กับปฏิบัติจริง ก้าวไกล หรือ ไล่หลัง” เริ่มจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศพล สมพงษ์ กล่าวนำการอภิปรายด้วยแนวคิดสำคัญของรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทางการเมือง นับตั้งแต่อำนาจอธิปไตย เป็นของปวงชนชาวไทย และด้านสิทธิ เสรีภาพ และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ทั้งในระดับชุมชนและท้องถิ่น

จากนั้น ดร. ถวิลวดี บุรีกุล ได้นำเสนอผลงานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นวงจรความอ่อนแอทางการเมืองของไทย ประชาธิปไตยไม่ได้ฝังราก ทำให้การเมืองภาคพลเมืองไม่เติบโต งานวิจัยได้ศึกษาความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองของไทยจากหลายมุมมองและประเด็นในทางสังคมการเมือง ได้แก่ การศึกษาความเป็นพลเมืองของประชาชน ทูทางสังคมไทย ความเชื่อมั่นของประชาชนคนไทยต่อองค์กรต่าง ๆ ความไว้วางใจกันและกันของประชาชนในสังคม ความฝักใฝ่ต่อเผด็จการ ความแตกต่างทางการเมืองในสังคม และวัฒนธรรมการเมือง

ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมือง ปัจจุบันการเมืองเป็นของนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ร่วมกับข้าราชการและผนวกรวมเอกชนเข้าไปในการเมืองและอำนาจรัฐ โดยละทิ้งประชาชนไว้เบื้องหลัง และปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุล ด้านการแก้ไขปัญหาการเมืองของประเทศไทยจะยึดตัวสถาบันเป็นหลักทำให้ไม่ยืดหยุ่น ประชาชนไม่มีส่วนร่วม เกิดภาวะประชาธิปไตยเทียม (pseudo-

democracy) และการยึดมั่นระบบอุปถัมภ์ และเกิดระบบประชาธิปไตยแบบจัดการได้ที่มีนักการเมืองเป็นเจ้านาย ข้าราชการเป็นคุณอำนาจ การตัดสินใจโดยผู้มีอำนาจ ซึ่งตรงข้ามกับประชาธิปไตยใหม่ที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเป็นประชาธิปไตยแบบเสวนาหาทางออก เป็นการเมืองภาคพลเมืองที่ประชาชนและนักการเมืองเป็นหุ้นส่วน ข้าราชการเป็นคุณอำนาจ ด้านการเมืองแบบสถาบัน ผลการประเมินรัฐสภาไทยมีผลงานน่าพอใจในระดับปานกลางในภารกิจต่าง ๆ แต่ความเชื่อมั่นต่อสถาบันการเมืองตกต่ำ นั่นคือในภาคตัวแทนประชาชนได้รับความเชื่อมั่นน้อย รวมถึงองค์กรอิสระ สื่อ และ NGO ด้านข้อมูลที่ได้รับจากรัฐทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นไม่น่าเชื่อถือและยังเชื่อว่าหากมีโอกาสจะมีผู้ฉกฉวยโอกาสเป็นความไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้น สำหรับประเด็นเรื่ององค์กรประชาชน พื้นที่ของประชาชนที่พลเมืองถดถอยหาพื้นที่ที่น่าเชื่อถือออกรวมตัวกัน และใช้บทบาทหน้าที่ของพลเมือง เพื่อแบ่งปันความหมายและแสวงหาคุณค่าประชาธิปไตยเพิ่มพื้นที่โดยใช้จุดสนใจร่วมและพื้นที่สาธารณะให้เป็นประโยชน์ เป็นการกำหนดอนาคตร่วมกัน เป็นการเมืองภาคพลเมือง ที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และมีส่วนร่วม

อย่างไรก็ตาม ดร. ถวิลวดี เห็นว่าสำหรับความเป็นพลเมืองต้องสร้าง และ กำหนดอนาคตร่วมกัน ด้วยการทำประชาเสวนาหาทางออก (Deliberative forum) ร่วมกัน และต้องเผชิญกับพลังอำนาจอื่นที่มีอำนาจนำจึงต้องให้ชุมชนเป็นฐานที่เข้มแข็ง และสร้างให้เกิดการเมืองที่ไว้วางใจกัน ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นทางการ เช่น การไปเลือกตั้ง มักไม่ได้รับการตอบสนอง สำหรับการเมืองรูปแบบอื่น เช่น การเข้าชื่อร่วมต่อต้าน เดินขบวน ประท้วง ใช้อินเทอร์เน็ตดำเนินการทางการเมือง เป็นการเลือกรูปแบบเพื่อแสดงการมีส่วนร่วมรูปแบบใหม่ ด้านความเป็นพลเมือง -พบว่าให้ความสำคัญกับความเชื่อสัตย์ ความภูมิใจเป็นคนไทย เสียภาษี และใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งไปไม่ถึงจุดหมายของความเป็นพลเมือง ที่ต้องการการเสริมสร้างให้มากขึ้น ซึ่งในแต่ละภาคแต่ละพื้นที่มองความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ ดร. ถวิลวดี ได้เพิ่มเติมความเข้าใจต่อการใช้คำว่าความร่วมมือร่วมว่าต้องยึดหลักการสำคัญ คือ การมีอิสรภาพ เสรีภาพ ความสามารถ และ จิตสาธารณะ เพื่อการทำงานต่อส่วนรวม หากไม่แล้วจะเป็นเพียงการรวมตัวเพื่อทำประโยชน์เฉพาะกลุ่มเท่านั้นและด้วยความเข้าใจของนักการเมืองและข้าราชการกับการมีส่วนร่วมมีความคลาดเคลื่อนแตกต่างกันและส่งผลต่อการปฏิบัติต่อประชาชน สถาบันพระปกเกล้าจึงได้ศึกษาและเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายสาธารณะซึ่งจะมีแนวปฏิบัติการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนในร่างกฎหมายดังกล่าว เพื่อเป็นกลไกการมีส่วนร่วมที่ประชาชนได้ประโยชน์แท้จริง และอยู่ในระหว่างการขับเคลื่อนการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นจริงได้ประชาชนต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงกระบวนการตัดสินใจและการมีส่วนร่วม เข้าถึงความยุติธรรม และมีกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประชาชน สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องมีเพื่อให้รัฐธรรมนูญนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

นายศุภชัย ศรีหาล้า ให้ความคิดเห็นในฐานะที่ทำงานการเมืองถึงความหมายของพลเมืองที่เป็นพลังของเมือง และให้มุมมองต่อการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทยที่มีพลเมืองของนักการเมืองของพรรคการเมือง ของกลุ่มประเด็นปัญหาของประเทศ รวมทั้งพลเมืองของประเทศที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและพลเมืองที่ติดตามการเมืองผ่าน social media ที่มีเพิ่มมากและเข้มแข็งขึ้นทุกวัน กลุ่มพลเมืองดังกล่าว

ทำให้ภาพการเมืองไทยชัดเจนและเห็นที่ไปที่ไปและการแสดงออกของแต่ละกลุ่ม และกล่าวได้ว่าพลเมืองที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองและนักการเมืองจะเคลื่อนไหวไม่ได้ง่ายเลย และได้นำเสนอรูปแบบพลเมืองของพรรคการเมืองและของนักการเมืองไว้ว่า พลเมืองของรูปแบบดังกล่าว กลุ่มหนึ่งได้ทำหน้าที่เป็นรัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมการในรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ อีกกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่คุมคะแนนเสียง คุมความเห็นและความคิดอ่านทางการเมือง โดยเครือข่ายระบบอุปถัมภ์ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ นำโดยผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มสุดท้ายในรูปแบบนี้คือผู้สนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมือง พร้อมเคลื่อนไหวตามคำสั่งตามลำดับ

นายศุภชัย เห็นว่าความท้าทายทางวิชาการต่อรูปแบบที่ยกมานี้ คือ รูปแบบนี้เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ หรือเป็นการบริหารจัดการอย่างฉลาดภายใต้ความเข้าใจต่อสังคมไทยอย่างที่สุด รูปแบบของพลเมืองนี้จะแข็งแกร่ง และอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมได้รุ่มพรรค จะใช้อำนาจรัฐ และครอบคลุมทุกระบบอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด การเมืองภาคพลเมือง การมีส่วนร่วม ความเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยเป็นคำกล่าวอ้างสำหรับรูปแบบนี้

สำหรับ นายศุภชัย มองว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนตามอุดมการณ์ มักส่งผลกระทบต่อการเมืองในภาคส่วนอื่น เช่น ภาคราชการ ภาคการเมือง ซึ่งจะเกิดกลไกปกป้องอำนาจและผลประโยชน์ของระบบนั้น เพื่อรักษาพื้นที่ของตนเอง หรือเพื่อขีดวงให้การเมืองภาคพลเมืองอ่อนกำลังลงหรือล่มสลายไป ในการนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองเพื่อขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองที่แท้จริงไม่ให้ล่มสลายไป

นางจินตนา แก้วขาว กล่าวในมุมมองของการปฏิบัติ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคพลเมือง โดยเริ่มจากตนเองในฐานะของพลเมืองที่ทุกคนต่างเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่อยู่แล้ว สำหรับรัฐธรรมนูญที่เปิดกว้างและตอบสนองต่อการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนในฐานะชาวบ้านที่ไม่ต้องการโครงการพัฒนาดังกล่าว

สำหรับนางจินตนาเห็นว่า รัฐธรรมนูญกับการต่อสู้ของพลเมืองในการเมืองภาคพลเมืองนั้น ไม่ได้ก้าวไกล ไม่ได้ไล่หลังแต่หยุดอยู่กับที่โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรง ด้วยเหตุผลดังนี้

๑) รัฐ หน่วยงานรัฐ คนของรัฐ และข้าราชการทุกระดับที่เกี่ยวข้อง ไม่รู้ไม่รับรู้ ไม่มีใครปฏิบัติตามสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อสนับสนุนการเมืองภาคพลเมือง จนบัดนี้ยังไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และยิ่งข่มขู่ปราบปรามการเคลื่อนไหวของภาคพลเมือง ในทางตรงกันข้ามในส่วนที่เป็นประโยชน์ของรัฐกลับก้าวหน้า เช่น ตัวอย่างของการพยายามให้มี พ.ร.บ. การชุมนุมที่ต้องการสกัดการชุมนุมที่ใช้ฐานทางการเมือง แต่ พ.ร.บ. นั้นจะส่งผลกระทบต่อการชุมนุมของชาวบ้านที่ไม่มีฐานการเมืองและต้องการชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนอย่างแท้จริงไปด้วย

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร การตั้งองค์กรอิสระถูกการเมืองกำหนด และไม่สามารถใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อคานอำนาจก่อนรัฐมนตรีตัดสินใจใน EIA ได้

๓) ด้านข้อมูลข่าวสารที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับไม่ให้เปิดเผย ข้อมูล ซึ่งเป็นการตีความผ่านคณะกรรมการกฤษฎีกายืนยันไม่ให้เปิดเผย ด้วยอ้างว่าส่งผลกระทบต่อสิทธิ นักลงทุนทั้งที่สามารถปิดข้อมูลส่วนการลงทุนได้ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้คำนึงถึงสิทธิ ผลกระทบต่อชาวบ้าน

๔) กรณีมาตรา ๖๖ - ๖๗ ที่ระบบการฟ้องร้องของประชาชนต่อเรื่องทุจริตที่ต้องผ่าน ระบบที่ซับซ้อนและใช้เวลา หากโครงการที่ลงทุนเข้มแข็งในระหว่างการฟ้องร้องโครงการจะดำเนินต่อไปและ ทำลายทรัพยากรต่อไป ในขณะที่ประชาชนต้องเผชิญกับการฟ้องร้องกลับจากกฎหมายอาญา หรือกฎหมาย อื่นที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนใช้ในการเคลื่อนไหว รวมถึงการตีความกฎหมายที่ สามารถหลบเลี่ยงเพื่อประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ตลอดเวลา

๕) ระบบยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่เปิดพื้นที่ให้กับภาคประชาชนหรือสิทธิ ชุมชน แต่รัฐธรรมนูญไม่ได้ตามไปกับการพิจารณาคดี และวิถีคิดของคนในกระบวนการยุติธรรม

นางจินตนา มีความเห็นว่า สิทธิในการมีส่วนร่วม สิทธิในการจัดการทรัพยากรแทบไม่สามารถ นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ในขณะที่รัฐกลับกระทำการใด ๆ ในการจัดการพื้นที่โดยไม่มีส่วนร่วมเลย และกลับ ถูกขับออกจากการมีส่วนร่วม เช่น กำหนดพื้นที่พัฒนาที่ทำโดยนักการเมือง และทุน ที่ทำให้ผังเมืองของทั้ง ตำบลเป็นสีม่วงทั้งที่ชาวบ้านไม่ขายที่ดิน แสดงให้เห็นว่าสิทธิในการใช้ที่ดินยังถูกกำหนดโดยรัฐ และการขอ เปลี่ยนแปลงกลับคืนเป็นสีเขียวเหมือนเดิมยิ่งยากเชิญ

๑๐- กว่าปี ผ่านไป รัฐธรรมนูญและบทบัญญัติจึงอยู่กับที่ ค่อนข้างถอยหลัง เพราะขณะนี้ใน พื้นที่นักการเมืองสามารถจัดตั้งมีอบไล่ข้าราชการที่ไม่ยอมร่วมมือในการทุจริตออก ซึ่งสิ่งนี้ทำให้ไม่สามารถ แยกออกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบไหน และในความเป็นจริงเช่นนี้ส่งผลให้การมีส่วนร่วมที่เคลื่อนไหวอย่าง ภาคประชาชนที่แท้จริงถูกสลายความชอบธรรมและสำหรับนางจินตนา แก้วขาว ไม่ได้รู้สึกว่าคุณมีสิทธิตาม รัฐธรรมนูญแต่อย่างใดเลย แต่หากต้องการให้รัฐธรรมนูญเติบโต รัฐ และ รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเรื่องการ มีส่วนร่วม รู้ว่าประชาชนต้องมีส่วนร่วม ต้องรู้เท่าทันการมีส่วนร่วม และรู้จักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ขณะนี้ประชาชนในพื้นที่ได้มีการเคลื่อนไหวเข้มแข็ง ส่วนราชการต้องฟังภาคประชาชน แผนพัฒนาจังหวัดมี ประชาชนเป็นคนกำหนด การยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของชาวบ้านได้สร้างความเข้มแข็ง พลังของพี่น้องเป็นพลัง ต่อรองการเลือกตั้งที่เลือกนักการเมืองจากวัตถุประสงค์ของการทำงานของนักการเมืองเหล่านั้น เงินในการ เคลื่อนไหวไม่ใช่ปัจจัยของความสำเร็จ แต่จำนวนคนในเครือข่ายเคลื่อนไหวที่มีอุดมการณ์เดียวกันเท่ากับการ มีกำปั้นที่หนักหน่วงจะชนะในการต่อสู้ บัดนี้ เมื่อประชาชนก้าวไกลไป ข้อเสนอเพื่อความก้าวหน้าจึงอยู่ที่ ความตระหนักต่อการเมืองภาคพลเมืองและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เคลื่อนไหวอย่าง แท้จริง

๔. การนำผลที่ได้รับจากการเข้ารับฟังการสัมมนามาใช้ในการปฏิบัติงาน

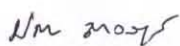
๑. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมือง และสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน และให้ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกวุฒิสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมมนาลงในฐานข้อมูลทางวิชาการของสำนักวิชาการ

๕. ข้อเสนอแนะ

ไม่มี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นางสาวปริศนา ถาวรยุทธ)
วิทยากรชำนาญการพิเศษ

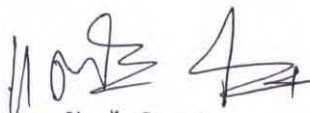
(นายนิพัทธ์ สระฉันทพงษ์)
นิติกรชำนาญการพิเศษ

(นายชงคชาวุฒ สุวรรณมณี)
วิทยากรชำนาญการพิเศษ

(นายโชคสุข กรกิตติชัย)
วิทยากรชำนาญการ

(นายแดนชัย ไชวิเศษ)
นิติกรชำนาญการ

